

ТОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МІСЬКИХ СТАТИЧНО-ДИНАМІЧНИХ ПЕЙЗАЖНИХ ОПИСІВ АНГЛОМОВНОЇ ПРОЗИ

ГУМЕНЮК І.Л.

*Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ingum1976@gmail.com*

The paper deals with the auditory analysis of the tonal features of English urban static-and-dynamic landscape descriptions. The auditory analysis made by phoneticians resulted in distinguishing the tonal parameters of urban landscape descriptions under study. They are: medium and raised ascending on-set; checked head, gradually descending stepping head and gradually descending stepping broken head; low and medium falling terminal tone; narrowed tonal range in static parts and the medium, broadened and broad tonal range in dynamic parts; zero tonal interval between adjacent intonation groups and segments of their intonation contour.

Key words: auditory analysis, urban static-and-dynamic landscape descriptions, tonal level of the head, the head, terminal tone, tonal range, tonal interval.

Одним із важливих аспектів лінгвістичних досліджень сьогодення є вивчення інтонації художніх творів, оскільки саме усна реалізація здатна впливати на більш повне сприйняття твору в цілому. Крім того, актуальність даного дослідження витікає з необхідності доповнити раніше отримані результати вивчення пейзажних описів на матеріалі англomовних прозових творів.

Отже, метою даної роботи є встановлення тональних характеристик актуалізації англomовних міських статично-динамічних пейзажних описів шляхом їх аудитивного аналізу, здійсненого аудиторами-фонетистами.

Задля здійснення адекватного аудитивного аналізу була розроблена робоча класифікація пейзажних описів (Гуменюк, 2009, 165-169), а також методика проведення експериментально-фонетичного дослідження (Гуменюк, 2011, 161-165), згідно з якими було здійснено аудитивний аналіз англomовних міських статично-динамічних пейзажних описів.

Результати аналізу руху тону на першому наголошеному складі шкали міських описів природи, свідчать, що середній підвищений і висхідний тональні рівні такту є найрекурентнішими у міських статично-динамічних пейзажних описах. Виявлена закономірність пояснюється тим, що висхідний такт у поєднанні зі спадним тоном у завершенні інтонаційної групи сприяє передачі динамічності опису й позначає перехід від статичної до динамічної частини. Ці види такту маніфестують інтонаційні групи, які містять нову думку, або є динамічною ділянкою міських статично-динамічних пейзажних описів та можуть бути інформаційними або емоційними центрами описів. При цьому міські статично-динамічні пейзажні описи характеризуються незначним збільшенням долі середнього зниженого різновиду.

У міських статично-динамічних пейзажних описах наявні усічена й повна шкали, серед різновидів якої найчастотнішими є поступово спадна ступінчаста і поступово спадна ступінчаста з порушеною поступовістю шкала, властива, здебільшого, описам з високим рівнем емоційно-прагматичного потенціалу, що

сприяє інтенсифікації семантично вагомих лексем та передачі кульмінаційних моментів опису, підвищуючи таким чином ступінь його емоційності. Дані щодо частоти актуалізації типів шкал у міських статично-динамічних пейзажних описах вказують на високу рекурентність поступово спадної ступінчастої шкали (48,66%) і поступово спадної ступінчастої шкали з порушеною поступовістю (40,85%). При цьому, поступово спадна ступінчаста шкала властива статичним ділянкам, у той час як висока частотність поступово спадної ступінчастої шкали з порушеною поступовістю у динамічних частинах сприяє підвищенню рівня емоційно-прагматичного потенціалу міських пейзажних описів за рахунок її поєднання з модифікаціями гучності й темпу, складним ритмом, розширенням тонального діапазону (розширений → широкий), перепадами тонального інтервалу на ділянках інтонаційного контуру. На зростання динаміки описів також впливає й оформлення окремих інтонаційних груп усіченою шкалою, яка домінує саме в динамічних частинах аналізованих описів, де вона у сполученні з модифікаціями темпу сприяє передачі їх емоційної напруги та зростання рівня їхнього емоційно-прагматичного потенціалу.

Щодо ролі термінального тону в оформленні міських статично-динамічних пейзажних описів, то тут зафіксовано переважання низького (41,46%) й середнього (14,63%) спадних тонів. Зареєстровано також інтонаційні групи, оформлені низьким висхідним термінальним тоном (14,63%). Крім того, спадно-висхідний тон, притаманний лише міським статично-динамічним пейзажним описам, у сполученні з модифікаціями гучності й темпу передає натяк на приховану інформацію, подальше несподіване розгортання опису та привертає увагу слухача до переходу від одного стану природи до іншого. За результатами аналізу тонального діапазону в інтонаційній структурі міських статично-динамічних пейзажних описів зареєстровано найвищі показники (33,34%) звуженого тонального діапазону, зафіксованого на їхніх статичних ділянках, у той час, як середній (22,23%), розширений (50,00%) і широкий (16,67%) маркують динамічні частини. Розширення або звуження тонального діапазону у поєднанні з іншими просодичними параметрами (перепадами тонального інтервалу на різних ділянках інтонаційного контуру, оформлення інтонаційних груп різними за тональним рівнем і конфігурацією термінальними тонами, модифікаціями гучності й темпу) сприяє підвищенню чи зниженню рівня емоційно-прагматичного потенціалу. Зростанню динамічності слугують розширений і широкий тональний діапазон та значно нижча частота середнього й звуженого – у динамічних частинах міських статично-динамічних пейзажних описів. Як бачимо, загальною тенденцією актуалізації тонального діапазону є його залежність від ступеня емоційності й статично-динамічної домінанти міських описів.

Серед розмаїття тональних інтервалів на стику інтонаційних груп, зареєстровано високу частоту нульового тонального інтервалу між інтонаційними групами, невеликою перевагою (57,57%) на статичних ділянках міських статично-динамічних пейзажних описів. Такий тональний інтервал забезпечує, насамперед, зв'язність тексту пейзажних описів. Це особливо

характерно для міських статично-динамічних пейзажних описів, де в одному описі поєднуються статичні й динамічні частини з перетіканням одного стану в інший. Крім того, міським статично-динамічним пейзажним описам притаманні нижчі числові показники позитивного розширеного (3,70%) й середнього (7,41% на динамічних ділянках) міжсинтагменних інтервалів. Цей інтервал маніфестує перехід від статичності до динаміки або ж фіксується на стику між інтонаційними групами, де кожна наступна семантично вагоміша інтонаційна група, оформлюється високими й середніми спадними тонами, та наступних інтонаційних груп, тональний рівень початку яких є середнім підвищеним або високим. Розширення або звуження тонального інтервалу, зазвичай, підвищує рівень емоційного насичення опису в комбінації з помірними темпом і гучністю, передаючи закінченість думки. Середній негативний тональний інтервал зафіксовано, переважно, між інтонаційними групами статично-динамічних (9,09% – на статичних і 22,08% – на динамічних ділянках) міських описів, де цей тональний інтервал реалізується на стику інтонаційних груп, оформлених висхідним тоном та низьким рівнем початку наступних інтонаційних груп. Широкий негативний тональний інтервал у міських статично-динамічних пейзажних описах маніфестує перехід від статичності до динаміки і підвищує рівень їх емоційно-прагматичного потенціалу.

Водночас міські статично-динамічні пейзажні описи вирізняються переважанням негативного звуженого тонального інтервалу (9,09% – у статичних і 3,70% – у динамічних частинах) між синтагмами, які завершуються спадними тонами високого або середнього тонального рівня, а рівень початку наступних інтонаційних груп є середнім або низьким. Такий інтервал забезпечує семантичну зв'язність опису на певних ділянках при переході від статичності до динаміки.

Результати аналізу частоти міжсинтагменного тонального інтервалу свідчать про високу рекурентність його нульового різновиду в міських статично-динамічних пейзажних описах, який сприяє смисловій зв'язності й цілісності тексту. При цьому у міських статично-динамічних пейзажних описах на статичних ділянках домінує позитивний середній тональний інтервал (18,19% – у статичних і 7,41% – у динамічних частинах), де він зареєстрований між інтонаційними групами, оформленими середнім або низьким спадним тоном, та між інтонаційними групами із середнім або високим передтактом, що є властивим для статичності.

На ділянці "передтакт-такт" у міських статично-динамічних пейзажних описах зафіксовано переважання позитивного середнього тонального інтервалу (70,58%), який маніфестує середній рівень такту й наростання динаміки у бік від міських статично-динамічних пейзажних описів. Така інтонаційна організація властива монологічному мовленню, зокрема й опису. Звужений позитивний тональний інтервал (17,65%) на зазначеній ділянці домінує у в інтонаційних групах, які містять статичну частину міських статично-динамічних пейзажних описів, й маніфестує, здебільшого, середній рівень початку шкали. З характеру функціонування тонального інтервалу на стику між передтактом і тактом, видно переважання середнього позитивного інтервалу. Його зміна у бік

звуження або розширення підвищує рівень емоційно-прагматичного потенціалу та роль динамічної складової (при розширенні) або не виокремлює цю ділянку як просодично значущу (при звуженні).

На ділянці "шкала–ядро" зафіксовано нульовий, позитивний та негативний тональні інтервали, найрекурентнішим з яких є нульовий інтервал (44,11%). Це свідчить про те, що між перед'ядерною частиною і термінальною ритмогрупою в міських статично-динамічних пейзажних описах інтервал однаковий, що пояснюється початком реалізації термінального тону, який не інтенсифікує інтонаційну групу і не позначає нову чи важливу інформацію. Дещо нижчі показники частоти середнього позитивного (8,82%), негативного (14,71%) і розширеного негативного (2,95%) тонального інтервалу між перед'ядерною і ядерною ритмогрупами підвищує емоційний рівень міських статично-динамічних пейзажних описів та семантичну вагу окремих інтонаційних груп.

Найрекурентнішим тональним інтервалом на стику ядра та затакту у міських статично-динамічних пейзажних описах є нульовий (80,60%). Цей різновид інтервалу зареєстровано в інтонаційних групах, позначених рівним або спадним тоном й низьким рівним затактом. Міські статично-динамічні пейзажні описи також характеризуються значно меншими показниками звуженого позитивного тонального інтервалу (13,06%) між ядром і затактом інтонаційних груп, оформлених висхідним термінальним тоном. Частота середнього позитивного інтервалу в міських статично-динамічних пейзажних описах (8,82%) дещо нижча, що вказує на домінування статичної складової в таких описах. Приблизно однакові відсотки позитивного середнього та переважання позитивного звуженого інтервалу на статичних ділянках маніфестують статичність описів.

Викладене вище свідчить, що міським статично-динамічним пейзажним описам притаманні тональні характеристики, а саме: середній підвищений і висхідний такт; усічена, поступово спадна ступінчаста шкала і поступово спадна ступінчаста шкала з порушеною поступовістю; низький і середній спадний термінальні тони; звужений тональний діапазон на статичних ділянках та середній, розширений і широкий у динамічних частинах; нульовий тональний інтервал між інтонаційними групами та на всіх ділянках інтонаційного контуру. Зазначені тональні дозволяють слухачеві безпомилково відрізнити проаналізовані фрагменти від описів інших типів та видів.

Література

- Гуменюк, І. Л. (2009). Систематизація ознак описів природи сучасної англійської прози. *Наукові записки. Серія Філологічні науки (мовознавство)*, 81 (2), 165-169.
- Гуменюк, І. Л. (2011). Експериментально-фонетичне дослідження англійських прозових описів природи. *Вісник Черкаського університету. Серія Філологічні науки*, 213, 161-165.